

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ АССОЦИАЦИЯ
ИНСТИТУТА НАРОДОВ СЕВЕРА ЦИИ СССР

J. PRAWDIN

Sogdatawa әтумәciusu

OGIZ • SELHOZGIZ • 1934 • LENINGRAD

J. PRAWDIN

Sogdatawa ətuməciusu

Beldaj L., Petrova T.
nanaj həsəziəni tuqsərəhəni
Jarsemzi Petrova T.

Prof. Dr. P. Šmita
dāvinājums.

Inv. 31679

OGIZ

SELHOZGIZ

MOSKWA

1934

LENINGRAD

Daḡsa ġealani rirucani

1. Sogdatawa aṭumæciusu 3
2. Maḡvodu cu maḡgazi wajcaori sogdatawa saohan 6
3. Sogdatawa haḡgesi wajcaori oseni, wajcaori goar
oproanzi 10
4. Sogdatawa aṭumæciuri 15

Ответственный редактор: *Т. Петрова*.
Технический редактор: *Н. Исакова*.
Книга сдана в набор 26/1-34 г. Подписана к печати 15/III-34 г.
Ленгорлэт № 699. Тираж 2700 экз. Заказ № 319.
Индекс 01—БН. СКХГИЗ № 4186 „лен-всес“ 1934 г. Бумага 62×94^{1/10}. 5/8 б. л.
Объем 1^{1/2} печати. лист. 20.100 типографских знаков в I бумажном листе.

Тип. „Коминтерн“ и школа ФЗУ им. КИМ'а. Ленинград. Красная, 1.

Sogdatawa ətuməciusu

Fabrikadu, zavodadu zovoĵ gurusəldu maŋga dai zaka—fabrika, zavod hazombani ulən taosambori, ətəhiuri. Zavodadu, fabrikadu bi zovoori hazomba, aŋgoori zakawa, goĵ hacin zakawa-da taosambori, ətəhiuri.

Nawa zovomi balzij naj mənə tarii naŋgoi taosanzi, uzinĵku oseni, uzimbə-də taosanzi.

Bəjumbə wajcami balzij naj-da əmutu mənə wajcaji boawa ulənzi, ulənzi kicəmi icəzij. Gasawa wajcaori boawa-da əmutu ulənzi kicəmi icəzij. Uzimbə uzij gurusəl, bəjumbə wajcaj gurusəl bəjuŋguwəri piktəwə vareni ərin-du wajcaj-nu? Gasawa uzij naj, gasawa wajcaj naj piktəwə vareni ərin-du gasaŋgowari wajcaj-nu?

Bəjumbə, gasawa wajcaori ərimbəni wajcaori gean unzini: wajcaori bəjumbə, wajcaori gasawa piktəguĵ vareni ərin-du wajcawasi.

Sogdatawa wajcaj naj sogdatawa wajcaji boaŋgoĵ ulənzi wajcaorewa murcij, ulənzi wajcaorewa taosanzi. Sogadtawa votaj naj cu maŋgazi votagelaj boawa ulənzi kicəj. Əmutu uzimbə uzij naj-mət uzimbə ətəhijni-mət sogdatawa votaji boaŋgoĵ ətəhij.

Uziŋku naj tul-tul uzimbi kicəj, nuci-də əmutu, dai-da əmutu: seagoani vəliəri, omogoani-da vəliəri, ənuwə barewani-da ətuməcij, kimuziəni-də ətuməcij. Sogdatawa wajcami balzij naj hajwa-da tasi: sogdatawa seawandasi, omogoani-da bargeasi, wajcaylai zehawa-da burəsi, sogdatawa vaj botaj, vaj wajcay. Əmdə wajcamari təpciupəri, hajwa-da vodoasi: sogdata hurbəj-də əmutu wari, hurbəsi-də əmutu wari.

Maŋbodu bi sogdata (dawa, azin, kirpu) capawani—daezi hodaku zaka. Təj capawani ələ hurbəjni ərindu zapari, əgziwə baori. Ələ hurbəjni ərindu baori capani cu ulən.

Hurbəjni zuliələni azemba, dawawa (goj sogdata-da əmutu) wapi, təj sogdata goj balzegelaj sogdata bawasi. Sogdata capawani honea waohan oseni, honea sogdata piktəni buzi.

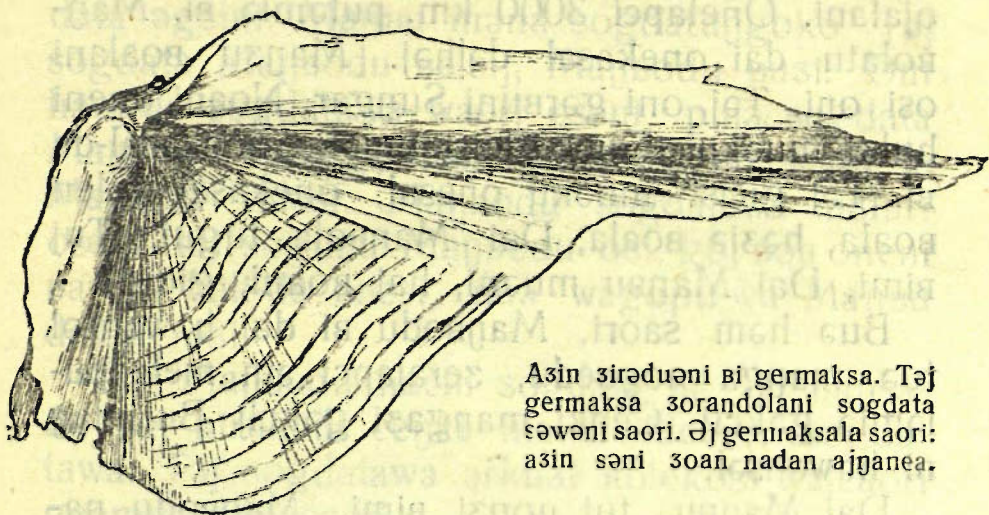
Saohan: selkin sogdatani budələ əm modan hurbəj; dawa goadondami ənəpi, goadohambi modandoani həm buzi; azin ahondoni sogdata budələ hadu-hadu modan hurbəj.

Sogdatawa wajcay naj tul-tul nuci sogdatawa wajcami cəhalaj. Noani vodoasi—təj sogdata hurbəhən-nu, hurbəcin-nu.

Professor Soldatow Maŋbodu bi sogdata balzejwani jarsemari sahani: azin capaku oseni 18-20 sədui, hujgələni dəŋsədu 80 klgr, ormelani 230 sm (2 metra puləmiə) osi. Azin nucizi vəjəku—nuci (naonzoan) azin. Maŋ-

vodu bi kirpu caraku oseni 9-10 ajjaneadu, hoŋ taj caduj pulə, onelani 108—116 sm.

Azemba, kirpuwə nuciwə (naonzoamba) wari oseni, təj hamealani təj sogdatawa ba-

Azin zirəduəni bi germaksa. Təj germaksa zorandolani sogdata səwəni saori. Əj germaksala saori: azin səni zoan nadan ajjanea.

gowasi. Təj sogdata bujkini hamealani tamaca sogdata (məne piktəi) aba ozi.

Tuj tami sogdatawa wajcaj najla sogdata balzejwani, hoŋ-da biwəni ulən saorewa gələj.

Ulən wajcaorewa, tərək wajcaorewa, tərək bi hazonzi wajcaorewa gələj.

Sogdata tul-tul əgzi biguəni ulən ətuməciuriwə gələj. Poani naj tuj murcij: Maŋvodu bi sogdatawa hali-da həm wawasi. Maŋbu sogdatani tuj əgzi, hali-da cuŋnu aba odasi.

Tamaca murumbi turgən nangalaori. Tamaca murun tərək biəsi.

Maṅvodu cu maṅgazi wajcaori sogdatawa saohan.

Dai Maṅvu daelapci, ormelapci cu dai voa ojalani. Onelapci 3000 km. puləmiə vi. Maṅvolatu dai onekasal dəlħəj. Maṅzu voalani osi oni. Təj oni gərvuni Sungar. Noani oneni hulzi muəku. Guci gicisi muəku onekasal-da vi. Təj gicisi muəku onesal, onekasal doleṅ voala, həziə voala, Dai Maṅbola tuguj. Tuj bimi, Dai Maṅvu muəni, həj voani, gicisi.

Buə həm saori, Maṅvodu vi dai həwənsəl tuə, maṅga noṅzedu, zeralapci əm metr puləmiə gəkci. Ceṅki maṅgazi gəkci Buri laṅ vi həwənsəl.

Dai Maṅvu, tuj noṅzi bimi, Maṅvodu ṅama uləsij, ṅamazea kaltazeala valzij sogdata vi. Kaspi namodu, Saharin namodu valzij sogdata (təj sogdatawa loca gərviasijni beluga) əmutu Maṅvodu vi azin-mat vi. Maṅvodu valzij kəci Nekan voadoani, Sesan voadoani, goj goj ṅama namodu valzij. Sibiridu təj sogdata əmun-də aba. Karin Dai Maṅvodu vi, Sibiridu aba. Cadu vi nawa huləmi-rəgdə tamaca sogdata germaksawani vəri. Balana cadu ṅama bicin, təj ərinduəni cadu karin bicin. Boa noṅzesemi dəruriduəni (zukə ərinduəni) əgzi sogdata Sibiriziəzi ṅama voaci ənəhəni—Dai Maṅvu varoni, Nekanzeala, Manzozeala vi oni varoni. Tuj tami Maṅvu sog-

datani, Nekanzea sogdatani əmutu. Hali-da murciwəsi: Nekanzeala bi sogdata (zazehesal, guci goj goj sogdatasal) Maḡbu baroni Nekanzeazi-manea zizini, tuj tami Maḡbodu sogdata əgzini. Maḡbu mənə sogdatanḡoko. Təj sogdata Maḡbodu balzij, Maḡbodu buzi. Əm hauj-da sogdatawa waori oseni, pulə sogdata Maḡbodu balzegowasi, Nekanzea boazeani-da Maḡboci zidəsi. Maḡbodu sogdatawa uziuri oseni, təj sogdata Maḡbodu ozi, goj boa oneni baroni hali-da ənəsi, buə wagoru-wa Maḡbu dolani ozi.

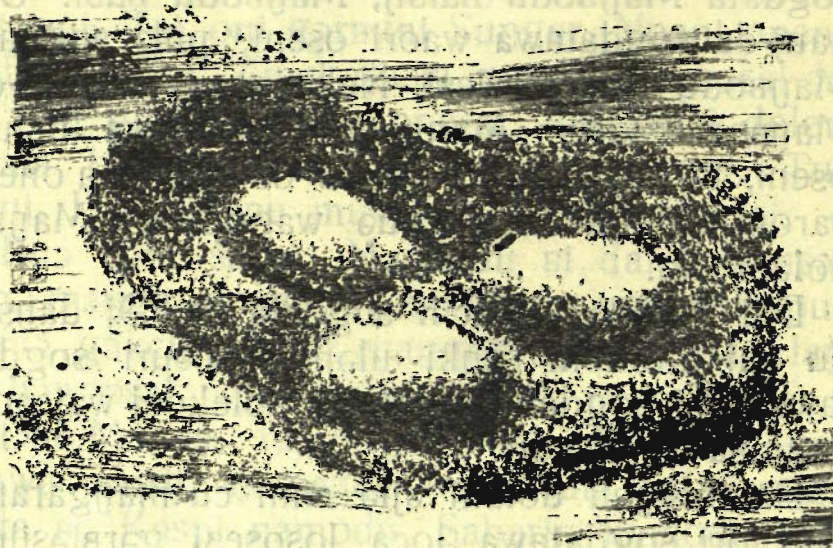
Dai Maḡbodu hacin sogdata bi. Əj daḡsadu naj niruhəni ceḡki ulənzi kicəuri sogdatawa. Təj sogdatawa ərkuzi kolekozi wajcaori geamba zapacaori.

Dai Maḡbu dolani əjlə bimi cu maḡgarami wajcaori sogdatawa loca lososezi gərbiəsijni. Maḡbodu waori dawawa, selkewa naj həm sari. Ceḡkin maselamari wareci boa—Maḡbu həjərci, Meo rajondoani.

Balana, kətə-də gojdasi, Dai Maḡbodu dawa, selki əgzı bicin. Botaj gurusəl haḡsi botamari, əj sogdatawa oi opoanḡeci. Uj-də həm sareni: balana, selki Maḡbowa (300 klm. Meozeazi) soloj bicin. Poani modan Meo dazeani 600 klm. Maḡbowa soloj bicin. Əsi tuj goroci solomi, əgziziəri soloasi. Dawa əj boaci seak goroci soloj—Ussur onelani (Hor, Iman onelani). Cadu goadoj, cala goj sikun dawa bal-

zegoj. Dai Maᅇbu dolendoani guci goj dawa ahondoni sogdatawa baceori — simu, guci caduj oezi, uru. Əj sogdata Maᅇbodu tul-tul biəsi. Əj sogdatasal (dawa, selki, uru, simu) mənə ərduj Maᅇbowa, onewa ujsi soloj. Dawa,

Dawa omodoi nəhəni capakan.

selki, hurbəndəməri solopari, hamasi moco-goasi, cadu-tul həm buzi.

Təj sogdatasal balzejni tuj bi. Namodu urəpi, zoa, volo ərindu Maᅇbu dalani imi, Maᅇbowa solojl. Solomari goj goj voala, goj goj mən-mən iril. Təj solohambi modandoani capai tugvuj (goadojni). Mənə capai biguəni, mənə omogoani aᅇgoj. Nawa condori, totara təj dolani capai nəpi, cawa seakanzi humuguj. Cadu capani mənə nuci oco-kan ozi. Nəᅇᅇəᅇgujduəni (tuəᅇə təpciuri) təj

capala nuci dawakan ozi. Nuci dawakan boḡ-
godu tāj boadui-tul bi. Caduj dai opi (3—5
sm. opi), mənə tāj onekamba həjənguj Maḡbu
baroni. Tawaḡki namu baroni ənuj. Cadu dai
urəpi, guci hamasi mocogoj. Selki namodu
əm ajḡaḡa vimi, dawa 3—4 ajḡaḡa vimi, guci
Maḡbowa sologoj. Dawa ahondoni sogdata
dolani Maḡbodu tul-tul balzij sogdata bi. Əj
sogdata — zeli.

Želi — Maḡbu sogdatani. Guci zeli balzij:
Arguni onedoani, Silka onedoani, Onon one-
doani, Zeja onedoani, Ussuri onedoani. Želi
daelani 16 sm. (əmdə, əmdə waori 90 sm.), huj-
gələni 32 klgr. Želi bolo ərindu hurbəsi,
ḡəḡḡə hurbəj, maj bealani. Tuj tami zeli
capani turgən nuci zelean oseni. Želi ca-
pani dawaduj, selkeduj, haj boani, əgzi. Tuj
tami zeli capani dawa capadoani nuci. Selki
capakambi nərini $1\frac{1}{2}$ meḡga, dawa 2—4
meḡga, zeli 10—34 meḡga capakambi
nərini. Želi ḡama ərindu hurbəjni-də, capan
əgzi-də, Dai Maḡbodu zeli kətə əgzi biəsi.
Tāj sogdata əgzi osegoani, sogdatawa waj-
cami bi naj tāj sogdatawa (zelewa) vələciəsi
acasi.

Maḡbodu oi biəsi guci goj goj sogdata.
Cadu bi—sau. Əj sogdata—Maḡbu sogdatani.
Sau bolo ərindu əmutu dawa-mat hurbəj. Ca-
duj goj sogdata-da bi—nemo. Nemo mənə
ujun zakawa zeari, hacin sogdata capawani

seari, dawangewa, selkengewa. Nemo ɲəŋɲə
ərindu hurbəj.

Maɲbodu guci gojzi balzerku sogdata bi:
kəci ahondoni sogdata. Cala ozeni—kəci,
haŋgo, uki, kuərə, cunɟada, kərin, zazehin,
tako. Guci Maɲbodu laha, gucən, jəusin bi.
Əj sogdatawa gərən naj maɲgaramari waj-
cajci, maɲgaramari seareci. Əsi guci əmdə
zongopi-mat aja Maɲbodu bi azin ahondoni
sogdatawa. Azin, kirpu cadu-tul balzij, cadu
tul piktəguj bari Dai Maɲbodu.

Tuj tami əj sogdata Maɲbu dolani hajdu-
da həm bi. Azin Dai Maɲbowa Argunici, Sil-
kəci, Ononci solojl, guci Ussuridu, Sunɟaridu
bi. Dai Maɲbowa həpkə bi azin, kirpu. Təj
sogdata əgziləni cu hamoroj aɲɲaɲa, 1925 aɲ-
ɲaɲacea, oi ocin. Əsi-rəgdə təj sogdata əgzilə
omi dərühəni.

Sogdatawa haɲgesi wajcaori oseni, waj- caori goar opoanzi.

Əj ujlə niruuhən sogdatasal—həm wajcaori
zaka. Maɲbodu sogdatawa wajcaj gurusəl
dawa ahondoni sogdatawa (dawa, selkin) ma-
selamari wajcaj. Əsi-rəgdə bojawa (sarbi sog-
datawa) masezi wajcamari tərɲiuhəci. Əj boja
sogdatalani kəci ahondoni sogdata boɲgodu
elesij. Əjlə seak maɲbodu sogdatawa wajcaj
najsal təj sogdatawa tuj orkenzi əm kajranda-
mari wajcajci. Dai Maɲbu loca najwani əgzikən

maᅇbu baroni ziuwəᅇkini. Təj naj sogdata əgziciəni zidəcici, ajsin əgziciəni zicici. Maᅇbu kera doani, hurəktəduəni ajsemba huləməri varal, cala poani gurusəl bajaᅇkeci. Maᅇbu kerani—bajan keran bicin. Duəntəduəni səpə əgzibicin. Səpə hodani cu dai, əmutu ajsin-ma bicin. Təj ərkiwə Maᅇbu əgzisogdatakozei goj boazeazi zizi najwa mənə baroi tatami-dava. Əsindulə tuj bimi, tuj gojdami haᅇgesi osin. Əmucən məndui ajsemba vareni (huləjni) orondolani ajsemba huləj zawodasal ocin. Naj maᅇga boatocemari dəruhəci hamealani, səpəava ocin. Naj zezala bi wajcaori boazeazi bəjun təj boazi haᅇgesi cop əᅇəj bicin. Təj hamealani cala zicin gurun balana nanaj wajcajni ərdəmbə zapahaci, totara təj ərdənzi dawawa wajcalohaci. Balana, kətə-də gojdasi, 20—30 ajᅇaᅇa əusi, Dai Maᅇbodu sogdata əsijduj əgzibicin. Təj ərindu sogdatawa wajcajgurun honea cəhalajwari oseni, honea wari bicin, honea kusumbəri mutəj oseni, honea wari bicin. Meodu təᅇ əgzirəməri waril bicin, guci həm oni dani taondoani waril bicin dawawa goadondajni ərindu. Təj ərindu azemba, kirpuwə wajcamari təpəciuhəci bicin. Təj wajcajci wajcaroi turgənzi urəhən. Balana (guci əsi əmutu) dawa ahondoni sogdatawa əmundə ana wajcaj-ma wajcajl bicin, ᅇoani goadojni ərindu. Mənə seagoari, endawa seagoani waril bicin. Wajcahaci hazun sogdatadu orkin

hazun bicin (əsindulə tuj bi). Təj hazonzeari tuj wajcaj bicin: adolezi, sələmə, moma jakcozi onewa jap jakcijl—sogdata goadondami, hur-bəndəmi ənəj boala ənəsi bicin. Təj ojaceani sogdatawa zovgozi, umkənzi, əlguzi wareci bicin. Balana balzehan naj, hajwa-da otoleamari, əm pasewa-da murciəcici: təj sogdatawa wapi hamea duədu sogdata aba osogogelajwani. Hajwa-da otoleasi balzehan najsaldola balapci kulakasal sogdatawa oi hodazi gəzi bicin, tuj tasi oseni, arakezi zuəcijl bicin. Gə, əj tuj ocin.

1924—25 ajɣ. ajɣ. həm naj sagohaci: əsi balapci-mat, honea mutəj, honea cehalajcaj, wami acasi—dawa, haj boani, aba ocin. Tuj aba ocendoani, poani ajɣaɣa Maɣvodu bi najsal mənə zeaselbari-manea orkin opoanzi. Sogdatawa seagoari-da varasil ozi. Tuj sogdata aba ocendoani, sogdatawa wajcaj naj taoni mən dola zeaselbari orkentujl. Həziələ bi gurusəl solela bi gurumbə orkentujl,—təj gurusəl dawawa goadujni ərindu wareci. Mənə məpəri-həj orkeltoasi. Solela bi gurusəl həziələ bi gurumbə orkentujl: təj gurusəl maɣbowa jap dawa ənəsiziəni jakcejci. Əgziwə hesaɣohaci, təj orondolani əm zakawa tami aja bicin. Dawa goadojni zuliələni ərindu dawawa wawacin oseni, aja bimcə. Dawa hali-da oi oseasi, bigiləhəni bicin.

Guci goj sogdata-da əmutu.

Azemba, kirpuwə waori ərindu-də tuj-də bicin. Azemba, kirpuwə, haj woani, hurwəjni zuliələni waril bicin, urəjni ərindu, nuciduəni waril bicin. Azemba, kirpuwə adolezi wajcamari-da aba. Wajcajci hazun kiutəl bicin. Təj kiutəlzi əmziəci-maṇa-da waraceci. Təj kiutəl azemba, kirpuwə əgziwə pujuəluənzi bicin. Təj pujuəzi təj sogdata muə dolani mənə tuj buzi bicin. Əsi dai azensal hujgiələni zoan centnerdu bi haduwa-da bawasi. Dai kirpu-də əmutuwə haduwa-da bawasi. Təj ojaceani əmzimə boadu kirpu dai, təj əmzimə boadu nucilə bi.

Sogdata boawani cu hamoroj jarsehanzeani, sahan naj unzini: Dai Maṇvodu bi azensal, kirpusəl tul-tul Maṇvodu balzemari, Maṇvozeazi hangesi kətə goroci ənəsi. Cadu tul-tul bi. Hajdu balzehani oseni, təj boazei hangesi ənəsi. Əm boadu balzejni, təj əm boaduj, haj woani, ulən, tuj tami daelaci-da əm tərək biəsi. Azin seaguj əgzi vareni boadu azin urəjni-də turgən, wəjəni-də dai ozi. Wajcaj naj azemba, kirpuwə təj əm boadu tul-tul əzəcəpi-mət aja, təj boaci təj kirpu ahondoni sogdata orondolani goj sogdata goj onezeazi-da zidəsi. Əsi Dai Maṇvodu kirpu ahondoni sogdatawa, baj pərgənzi, 1000 centnerdu wari.

Gojzi balzerku sogdatawa (goj, goj sogdata) Dai Maṇvodu kətə maselamari wajcasil. Hoṇ bi-də, həm waohan sarbi sogdata kətə

oi biəsi. 1927 ajj. goj goj sogdatawa 53000 centnerdu wahaci bicin. 1928—9000 c., 1929 ajj.—7000 c., 1930 ajj. wareci əgziruhən 33000 c. Baj murciumi caduj əgziwə wamida aja. Dai Maṅbodu sarbi sogdata əgzi. Wajcami balzij gurusəl tuj unzi: Dai Maṅbodu tul-tul dalendo 200000 c-ba sogdatawa wami aja. Sarbi bi sogdata Maṅbodu əgzi. Cawa əgziwə wagoj, balana botahanduj caduj haṅgesi botapi-mat əgziwə waori. Dai Maṅbu dolendoani dai həwənsəl əgzi. Təj həwən taondoani sogdata bi. Poani həwəndu sogdata urəj, cadu həm seari, tuj tapi caduj nuci osegoj. Goj həwəndu cu orkin botaj, tuj botaj hajwa-da gələwəsi botaj ərdənzi.

Buə ulənzi wajcajpu-nu?—Əm boadu həwənguj jakcij, onekəngoj, Maṅbu baroni luktəkəwə, təj hamealani, təj ərindu goj sogdata irəsi. Muə mənğa ziziduəni, muə geremba davami ziziguəni goj həwənci hulzij. Təj muə hulzijduəni sogdata-da gəsə gəsə ənəj. Sogdatawa wajcaj naj cawa sapi, təj boawa həm jakcij, təj sogdatawani əmutu sorola sosij-mat wawori-mat murcijl. Poani ərindu Dai Maṅbu turgən pagolooceani jakceowari wagomari korpeasi, tuj turgən pagoocani sogdata boa boadoani saleaguj. Əsi tuj pagoocani, sogdata boa boadoani saleaguj. Əsi tuj pagoocani, sogdatawa-da wagoasi, jakcemari pajhambari kusumbəri-də esegoasi. Tamaca

ərdən tuə-də osi. Tuə zukə zerami opooceani, muəni aba opoocani, cadu bi sogdata buzi. Naj cuḡnu sareni: tuj bi ərdənzi taḡgo meḡga centnerba sogdata buzi.

Sogdatawa ətuməciuri

Sowet geani sogdatawa wajcaori urəguəni, sogdata bazi bajan opogoani goj goj ərdənzi bələcij. Goj goj hacenzi sogdatawa əzəcij: əm hacenzi—sogdatawa ərkuzi waori, əm hacenzi—sogdatawa uzimi balzewambori.

Sogdatawa botaj naj-da cawa sami, mənə tul-tul murciuri sowet geani unziwəni sogdatawa kajrəmborewa, sowet geambani əzəcij-wəni tul-tul mənə bələciuri.

Mənə sogdatawa botaj naj mənə bələciəsi oseni, haj-da oseasi, əwəḡki taosi sogdata-da əḡzi odasi. Tuj-rəḡdə toḡdozi ərkuzi waori, həm Sowet geani buhəni geandolani tawuj oseni, halida sogdata aba odasi, bazi əḡzi-rəḡdə osi. Dai Maḡbodu bi cawa copalbani təḡ taseci.

Cadu sogdatawa uzij zawodawa-da aḡḡhaci. Təḡ zawodadu nuci sogdatawa uzihəci. Oewa uzihəci. Təḡ zawod zəbojwani samari, botaj naj sogdata hurbəjni ərindu, goadoreni ərindu dawa ahondoni sogdatawa wahaci. Guci təḡ naj nuci (naonzoan) sogdatawa-da wahaci. (Kirpu ahondoni sogdatawa, kəci ahondoni sogdatawa). Tuj tami əsi sogdatawa wajcaori boadu honi-da sogdatawa wajcaori

gean bi. Təj geandola həm sogdatawa wajcaj naj wajcapi-mat aja. Təj toŋdozi wajcaori geandola wajcaori.

Əsi Dai Maŋbo onedoani zukə gəkciəsi boadu, dawa goadoreni ərindu dawawa wawasi (həm dawa ahondoni sogdatawa wawasi). Cadu tul-tul bi nanaj-da, nani-da goj boadu sogdatawa wagoari barasi oseni, dawa goadoreni ərindu təj boadu ŋoandoaci sogdatawa wareni aja. Təj gurundu wahani dawa haŋsibi ərku osi.

Azemba, kirpuwə ŋəŋŋə, zukə-təni həjəlujduəni, tərçiupi, boŋgo iniəcia ŋuŋgun beala wajcaori acasi. Təj ojaceani, azi onelani 107 sm. caduj oi oseni, wawasi. Kirpu onelani 71 sm. caduj oi oseni, wawasi. (Sogdata onelawani nasalzeani tərçiupi, pacin modanceani taonzi) Caduj nuci oseni, azemba, kirpuwə hali-da wawasi. Təj sogdatawa nəwuri-də, hodaseori-da, gaori-da, haosi-da eraori-da, nealamba-da, holgohamba-da acasi.

Wajcaori geandu cuŋnu bi—hajdu wajcami aja, honi-da bi hazonzi wajcami aja. Wajcami bi gurusəl cawa cuŋnu ulən saril—honi bi hazonzi wajcami aja, honi bi hazonzi wajcami acasi. Koli unziwəni cuŋnu tərək tapi-mat aja. Təj kolewa ulən guziəmi murcihəni botami bi gurusəl ulənzi botagoaci. Tuj tami botaj gurusəl balapci hazonzeari-tul botami acasi, balapci ərdənziəri-tul wajcami acasi, maŋbozeazi osi onewa jakcemi acasi. Həwərziəzi osi həwə-

kəmbə-rəgdə, sogdata hurvəmi hozeoceani, jakcemi aja. Bongo iniə gusi veala təj jakceowa həm acoori. Nucizi nasalko (cakpagopi 4 sm. eseasezeani) adolezi sogdatawa votawasi.

D. Wostokadu naj maŋga mowa capcejci, təj mo muəwə həjəmbuj. Təj həjəmbuuri sogdatadu maŋga orkin osi. Buə mənə saori—mowa capceori-da sogdatawa votaoredoj kətə cop orkin biəsi. Mowa capcejwani hozewami-da acasi. Təj zuər zakawa, zuər gəsə-gəsə ulən baroni tapi-mat aja osi.

Əsi sogdata hurvəjni boadu, dawa goadoreni boadu mowa həjəmbuuri koli bi.

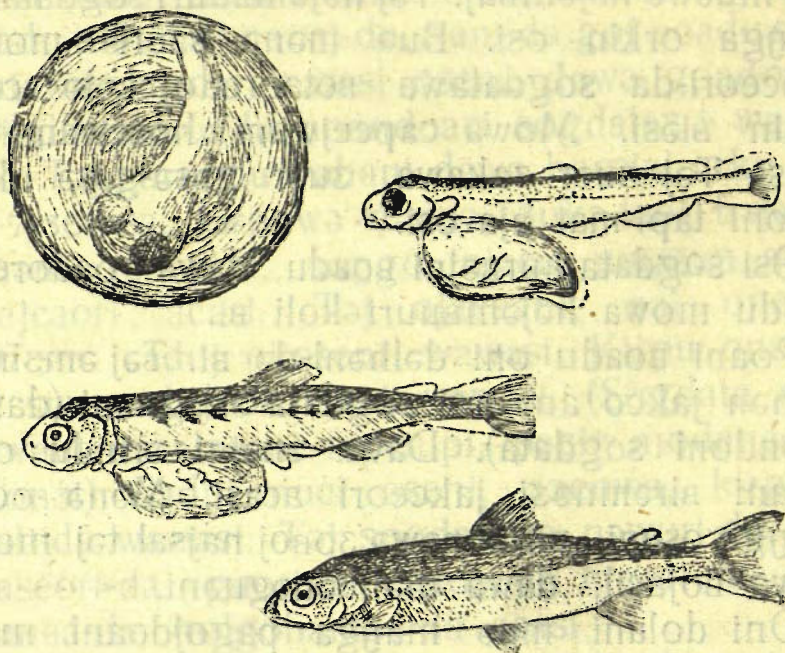
Poani boadu oni dəlħəni-də bi. Təj əmzimə dəlħən jakco ana osi sogdata ənəguəni (dawa ahondoni sogdata). Dawa ənəjni ərindu oni dolani birəmnəzi jakceori acasi. Mənə ocin moŋgo oseni, birəmnəwə zovoj najsəl təj moŋgowa vojacil, dawa ulən ənəguəni.

Oni dolani muə maŋga pəgojdoani muə harva oseoceani, cadu zovoj naj muəwəni sojtareori, dawa cala ənəguəni. Birəmnəwə həjəmbuuri, hozepi cawa zovohan najsəl təj onewa cuŋnu ulən osegoori.

Ujlə niruuhən birəmnəwə həjəmbuuri geən gərən sogdatawa wajcaj najdu cu dai zaka. Cawa həm naj ulən kicəmi təj oseni, mowa həjəmbujni-də, sogdatawa votaj gurun-də mənə dola uj-də ujwə-də orkin baroni tasi.

D.W.K-du maŋga dai vajta—əj boadu dawa

ahondoni sogdatawa uziuri. Əm həwənduəni (Bera oneni dəl hənduəni), cuguni poktoni zakpadoani (stancija Londono) sogdatawa uzijni zavod anğohaci. Əj zavodadu tul-tul meğganzeani, tumənziəni nuci sogdata piktəwəni

Capalani dawakasal balzejci.

uzijl, totara cawa muəci cendaguj. Həm sogdata capawani uzimi aja—azemba, kirpuwə, guci sarbi sogdatawa. Əməcəwə naj tuj taj: sogdata hurbəjni ərindu capawani zapaj, totara aleodu nəri, təj ojaceani hosaktawa hulzij (husəzimə sogdata). Təj hamealani təj capawa aparat dolani nəri. Təj aparatala oni mukəni həjəj, tuj tara tawaŋki təj aparatazeazi

muə həjəguj. Muə tul-tul zuəcinərci. Əj aparat dolani capalá mənə nuci ocokan ozi.

D.W.K-du bi sogdatawa wajcaj naj Dai Maŋbodu biəsi sogdatawa uziguj tajcaj. Kamcatkadu, oni dolani ulən sogdata balzij. Təj sogdata gərbuni „nerka“. 1929 ajɣ. Kamcatkazeazi təj sogdata ujun capawani gazohaci. Təj capalani aparat dolani nuci ocokan ozi. Təj ocokamba maŋgoci cendahaci. Tuj taohan, tui zovoohan hali-da bicin-də Dai Maŋbodu təj sogdata balzezara. Nuci opari, namu baroni ənuzərə, dai opari, Maŋbu baroni hasi sologozara.

Sogdatawa wajcaj naj əj-mət tuj taorewa həm knsunziəri bələciəsi acasi. Goj boadu Sowet nadoani sogdatawa wajcaj naj-sagohaci tuj uziuri uləmbəni. Təj najsal hurbəjni ərindu waril oseni, sogdatawa uzij zawod baroni sogdata capawani mənə buril. Zawod cawa uzirə, muə baroni cendagoj. Təj hamealani mənə dai osi. Təj capawa həm uziuri oseni, haj-da hətəsiziani sogdata aba odasi, uziuri bicin.

Maŋbodu sogdatawa wajcaj naj goadoreni boawa, hurbəjni boawa mənə ətuməcij oseni, mən-đui, sogdatawa uziuridu ulən baroni ozi. Sogdatawa wajcaj naj təj boawa hoŋ ətuməcij:

a) hurbəjni boawa, goadoreni boawa gərən kusunzi icəziuri, ocakasalba-da wawasi.

b) goadoreni (hurbəjni) boadu mowa moŋ-gowambowasi.

c) tēj boadu pajaktawa, kupkəmbə balzewambowasi.

d) tēj boadu onekambani jajsaku opowambowasi.

Tēj boadu bi botaj najsal həm cawa sara, sogdata əgzi opoamboredu cu ulən vələcimzisləzi. Cadu tul-tul balzij naj mənə nasalzitə icəjni-honea əgzi nuci ocokan amoandu nuci həwəkəndu biwəni. Tēj boadu seaguj-də barami urəmi-də urəsi, cadu tuj mənə buzi. Cawa mənə vələciəsi oseni, gojdami bimi, tēj amoan pəgojdoani mengənzilə cadu tuj buzi.

Botaj naj, tēj sogdata nadu pəgojdoani Maŋbu baroni luktukə osezeani huləru! Tuj tahasi hamea duəduəni sindu ulən osi, gərən najdu sogdata bəjan osi.

Mənə sogdata piktəguj bəreni zawodaduj kətə orkin biəsi. Noanci piktəguj bəreni boawa ulən kiciəmi nəucəuri oseni, əmutu zawodadu naj cəpawa kicəj-mət taori.

Buə Sowet boadoani nawa (usimbə) zəboj naj tul-tul mənə usimbə ulən baroni əgzi balzəgoani kicəj. Əsi-də sogdatawa wajcəj naj-də əmutu tēj naj-mət sogdata usin balzejni-mət urəwəŋkicəuri. Wajcəj naj mənə ulən baroni sogdatawa wajcəorewa zəpəj oseni, sogdata-də əgzi osi, wajcəori boadu sogdata pulə, waori-də əgzi osi.

12 коп.

И. Ф. ПРАВДИН • ЗАБОТЬТЕСЬ О РЫБЕ •

На нанайском языке (ГОЛЬДЫ)

Переводчик и редактор ПЕТРОВА Т. И.